

УДК 339.7

Н. В. Зуб,
студентка 4 курсу, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ГРУП НА РИНКУ УКРАЇНИ

N. V. Zub,
4-th year student, Taras Shevchenko National University of Kyiv

EVALUATION OF THE PERFORMANCE OF INTERNATIONAL FINANCIAL GROUPS IN THE UKRAINIAN MARKET

У статті наведено порівняльний аналіз результативності різних міжнародних фінансових груп на ринку України та розроблено низку рекомендацій щодо покращення середовища функціонування міжнародних фінансових груп на рівні держави. Надано оцінку результативності діяльності конкретної міжнародної фінансової групи на основі найбільш важливих показників ефективності.

The article presents the comparative analysis of the performance of different international financial groups in the Ukrainian market. A number of recommendations on the improvement of environment of international financial groups at the state level is given. The performance of a particular international financial group is estimated with the use of the most important effectiveness indicators.

Ключові слова: фінансовий ринок, міжнародні фінансові групи, результативність, рентабельність активів, рентабельність капіталу.

Keywords: financial market, international financial groups, performance, return on assets, return on capital.

Міжнародні фінансові групи (МФГ) завдяки масштабу своєї діяльності здатні визначати структуру фінансового ринку, що створює додаткові ризики та потребує детально продуманого регулювання з боку національних та наднаціональних органів влади. Для України вивчення діяльності МФГ є особливо актуальним, тому що присутність іноземного капіталу (насамперед у вигляді дочірніх компаній МФГ) є досить високою – близько 40% банківських активів - а спеціального законодавства щодо діяльності МФГ до сих пір не розроблено. Шляхом створення сприятливого середовища для функціонування МФГ Україна зможе посилити стійкість національної фінансової системи та досягнути більшої консолідації капіталу на фінансовому ринку, що дозволяє більш ефективно використовувати наявні фінансові ресурси за рахунок економії від масштабу.

Так як поняття міжнародної фінансової групи є відносно новим для вітчизняної науки, особливості функціонування міжнародних фінансових груп досліджені недостатньо повно. Методика оцінки ефективності діяльності МФГ поки що не розроблена, позиції дочірніх банків МФГ на ринку України висвітлені фрагментарно. Саме тому аналіз результативності діяльності МФГ є актуальним для науки.

Дослідження даної теми допоможе вирішити проблему інтеграції України у світогосподарські процеси. За умов ефективного функціонування МФГ на фінансовому ринку нашої держави Україна матиме доступ до зовнішніх джерел фінансування. Вхідження українських банків до складу МФГ сприяє інтеграції України до міжнародних фінансових ринків, а також посилює її привабливість для іноземних інвесторів, тому що наявність на фінансовому ринку всесвітньо відомих банків та страхових компаній підвищує ступінь довіри до фінансової системи країни.

Дослідженню міжнародних фінансових груп на фінансовому ринку були присвячені праці таких зарубіжних вчених: С. Клессенса, Дж. Коррігена, Р. Левіна, Л. Лейвена, А. Моррісона, Х. Халфа та ін. Серед видатних вітчизняних авторів, що займаються дослідженням МФГ, можна назвати Кремень В.М., Школьник І.О., Козьменко О.В. Тема цієї статті носить прикладний характер, тому дуже цінними є публікації міжнародних організацій та фінансових інституцій, що стосуються МФГ, а також законодавчі акти та директиви, що визначають вимоги до МФГ.

Мета даної статті - надати економічну оцінку результативності діяльності міжнародних фінансових груп на ринку України та розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення регулювання МФГ в Україні для підвищення рівня стійкості національної фінансової системи.

Спеціально розробленої методики оцінки результативності діяльності міжнародних фінансових груп поки що не розроблено. Враховуючи те, що в Україні банківський сектор є набагато більш розвиненим за інші фінансові сектори, у даній роботі увага акцентується саме на банківських фінансових групах, і тому доцільно використовувати методи оцінки ефективності діяльності банків.

На думку Шейли Хафернан, оцінка результативності діяльності банку є дуже складним процесом через відсутність матеріальної складової: ефективність надання послуг оцінити набагато важче, ніж ефективність виробництва. Також важко визначити якість вироблених послуг, тому що для них немає таких критеріїв, які можна встановити для товарів [6, с.89].

Ми обрали декілька найважливіших показників, які можуть найбільш повно оцінити результативність діяльності фінансової групи:

- 1) рентабельність активів;
- 2) рентабельність капіталу;
- 3) чиста процентна маржа;
- 4) співвідношення витрат та доходів [1].

Проаналізуємо результативність діяльності міжнародних фінансових груп на конкретному прикладі. Доцільним буде обрати Raiffeisen Bank International, тому що дана банківська група є однією з найбільших у Центральній та Східній Європі, а її дочірній банк – Райффайзен Банк Аваль – входить у топ-5 найбільших банків України. У таблиці 1 наведено основні показники результативності діяльності дочірніх банків Raiffeisen Bank International в різних країнах.

Таблиця 1.
Основні показники результативності дочірніх банків Raiffeisen Bank International

	Чехія	Угорщина	Польща	Словаччина	Словенія
Рентабельність активів, %	0,87	-2,43	0,01	1,10	-1,55
Чиста процентна маржа, %	2,88	3,34	2,00	3,01	1,55

Співвідношення витрати/дохід, %	60	90,4	71,6	59,1	72
Рентабельність капіталу, %	16,3	0	0,6	14,2	0
	Албанія	Боснія та Герцеговина	Болгарія	Хорватія	Косово
Рентабельність активів, %	1,62	0,96	0,29	0,88	2,07
Чиста процентна маржа, %	3,36	3,63	3,90	2,98	6,04
Співвідношення витрати/дохід, %	40,9	60,1	52,1	53,5	57,9
Рентабельність капіталу, %	22,7	9,6	2,2	7,7	16,8
	Румунія	Сербія	Росія	Білорусь	Україна
Рентабельність активів, %	1,44	2,50	3,03	1,92	0,67
Чиста процентна маржа, %	5,07	4,83	4,79	4,80	7,11
Співвідношення витрати/дохід, %	57,6	59,5	46,5	70,9	62,6
Рентабельність капіталу, %	20,5	10,8	31,9	25,8	7,5

Розраховано автором за даними [4; 5].

Дамо економічну інтерпретацію показникам, наведеним у таблиці 1. Нормативне значення рентабельності активів - більше 1%. Не відповідають цьому критерію дочірні банки RBI в Чехії, Боснії та Герцеговині, Угорщині, Польщі, Словенії, Болгарії, Хорватії та Україні. Найбільш рентабельною для RBI станом на 2012 рік виявилася діяльність в Косово, Сербії та Росії. Найвище значення чистої процентної маржі спостерігається в Україні, що свідчить про здатність дочірнього українського банку ефективно управляти наявними ресурсами. Відповідають норми показники чистої процентної маржі в Білорусі, Росії, Сербії, Румунії та Косово. У всіх інших країнах показник є меншим за нормативний (4,5%), що несе певну загрозу, тому що за допомогою процентної маржі покриваються витрати та ризики банку. Дуже суттєве зниження чистої процентної маржі може навіть свідчити про загрозу банкрутства.

Співвідношення витрат та доходу показує, наскільки ефективно здійснюється управління банком. Найменш ефективно здійснюється управління дочірніми банками RBI в Угорщині, Білорусі, Польщі та Словенії. Найнижчим є співвідношення витрат та доходів RBI в Албанії, Росії.

Щодо рентабельності капіталу варто зазначити, що норматив для даного показника становить 5 і більше відсотків. В трьох із п'яти країн Центральної Європи RBI має дуже низький показник ROE. Це пояснюється тим, що діяльність RBI Угорщині та Словенії в 2012 році була збитковою, тоді як в Польщі чистий прибуток становив лише 1 млн.євро. В Чехії та Словаччині, навпаки, віддача від капіталу є набагато вищою від загальноприйнятого нормативу. Дочірні банки RBI в країнах Південної та Східної Європи у 2012 році продемонстрували дуже високі значення ROE, лише в Болгарії цей показник становив менше 5%, а саме 2,2%. Найвищі показники ROE серед вищенаведених країн мали Албанія та Румунія. Серед країн СНД найнижчий показник ROE має дочірній банк RBI в Україні, тому що його чистий прибуток скоротився у 2012 році більш ніж на 10 мільйонів. Якщо порівнювати із розвиненими країнами, де працює RBI, то його прибутковість по СНД в середньому є вищою, що показує привабливість цих ринків для RBI.

Оцінка результативності діяльності банківської групи RBI показала неоднозначні результати. В середньому по групі всі показники результативності є позитивними та відповідають або наближені до норми. В той же час діяльність деяких дочірніх банків RBI є неефективною відповідно до всіх вищенаведених показників (наприклад, в Угорщині та Словенії). Позитивним є той факт, що збитковість на одному ринку повністю покривається за рахунок високих прибутків на інших ринках, що свідчить про вдало організовану диверсифікацію діяльності RBI. Цікаво, що по більшості показників діяльність RBI більш ефективна в країнах Південної та Східної Європи у порівнянні з відносно більш розвиненими країнами Центральної Європи, що свідчить про значний потенціал економік даних країн.

Перейдемо до аналізу результативності діяльності МФГ в Україні. На фінансовому ринку України працюють близько 10 міжнародних фінансових груп.

Враховуючи той факт, що банківський сектор у порівнянні з іншими секторами фінансового ринку є найбільш значущим в Україні, варто зосередити увагу саме на результативності українських дочірніх банків МФГ. Для проведення порівняльного аналізу результативності візьмемо декілька дочірніх банків МФГ різної національної приналежності, що входять до перших двох груп за класифікацією НБУ:

- Райффайзен Банк Аваль
- Креді Агріколь Банк
- Правекс-банк
- Укрсоцбанк
- Укрсббанк
- ОTR Банк
- ІНГ Банк Україна

На рис.1 показано рентабельність активів вищенаведених банків на початок 2013 року.

Відповідно до рис.3.1.1 лише 3 із вищезазначених банків мають задовільне значення показника ROA (понад 1%). Найкращий результат показав ІНГ Банк Україна, від'ємне значення рентабельності продемонстрував Правекс-Банк.

Рис. 1. Рентабельність активів дочірніх банків МФГ в Україні, 01.01.2013р.

Складено автором за даними [2; 3].

Позиції Райффайзен Банку також є невітнішими: хоча й показник рентабельності активів має додатне значення, він має тенденцію до зменшення (наприклад, на аналогічну дату 2012 року ROA Райффайзен Банку становив 0,5%). В цілому рисунок 3.1.1 свідчить про низьку рентабельність активів багатьох дочірніх банків МФГ.

На рис.2 наведено показники ROE (рентабельність капіталу) для дочірніх банків МФГ в Україні.

За показником ROE ІНГ Банк Україна також виявився найбільш ефективним у порівнянні з іншими дочірніми банками МФГ (26,4 %, тоді як норматив для даного показника – більше 1%). Найгірший результат продемонстрував Правекс-Банк, в якого значення ROE становить -23,9% через те, що за підсумками 2012 року діяльність банку виявилася збитковою. Райффайзен Банк Аваль показав низьку рентабельність капіталу – вдвічі менше нормативного значення. Укрсоцбанк із ROE 0,1% також виявився в трійці найменш ефективних із вищенаведених банків. В Креді Агріколь Банку, Укрсббанку, ОTR Банку та ІНГ економічна віддача від капіталу є достатньо високою, що свідчить про ефективність використання ресурсів цими банками.

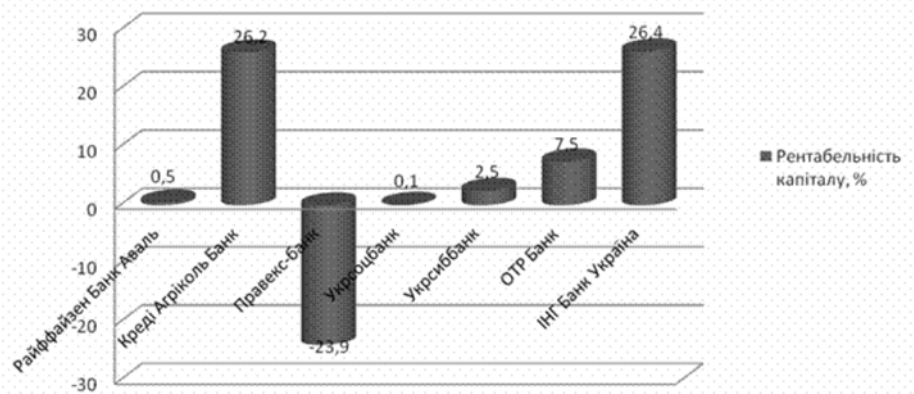

Рис. 2. ROE дочірніх банків МФГ в Україні станом на 01.01.2013р.

Складено автором за даними [2; 3].

Проаналізуємо також чисту процентну маржу, щоб оцінити ефективність структури активів банку. На рис.3 відображено значення цього показника для дочірніх банків МФГ в Україні.

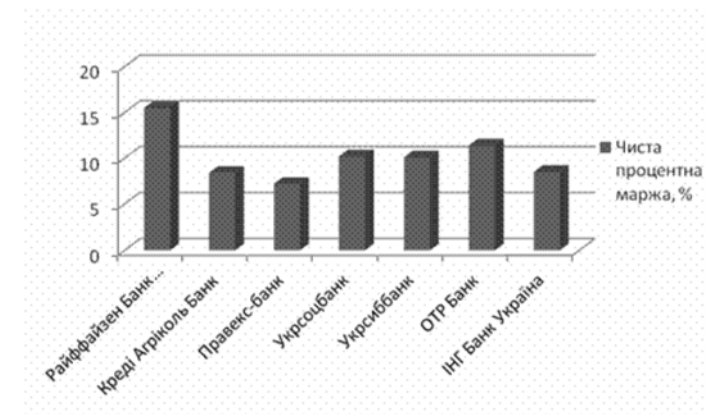

Рис. 3. Чиста процентна маржа дочірніх банків МФГ станом на 01.01.2013 р.

Складено автором за даними [2; 3].

Якщо оцінювати вищенаведені значення процентної маржі, варто відмітити, що всі сім банків відповідають загальноприйнятій нормі цього показника (він має перевищувати 4,5%). Найвище значення чистої процентної маржі серед вищенаведених банків має Райффайзен Банк Аваль (15,5%) хоча за попередніми двома показниками банк не займає лідируючих позицій. Як і за попередніми показниками, найгірші результати має Правекс-Банк.

Також варто розглянути, яким є співвідношення витрат та доходів в дочірніх банках МФГ в Україні. Важливість цього показника полягає в тому, що він найбільш наочно демонструє, наскільки ефективно здійснюється управління банком. На рис.4 наведено співвідношення витрат і доходів для семи дочірніх банків МФГ в Україні.

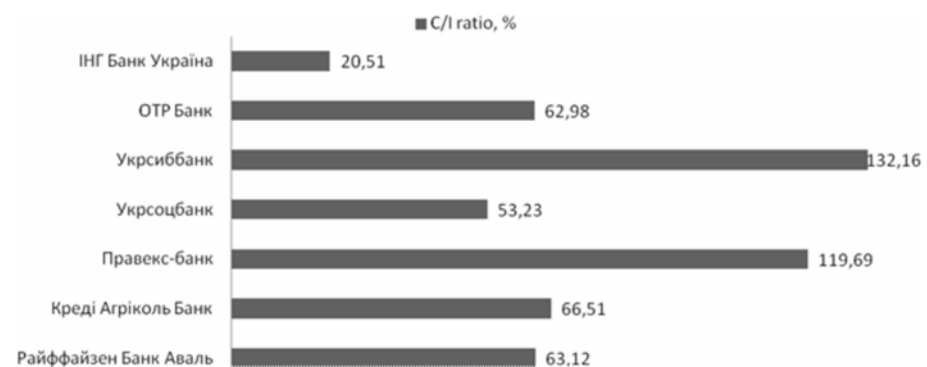

Рис. 4. Співвідношення витрат і доходів дочірніх банків МФГ в Україні станом на 01.01.2013р.

Розраховано автором за даними [2; 3].

Як і за іншими показниками результативності, за співвідношенням витрат та доходів найбільш ефективну роботу продемонстрував ІНГ Банк Україна, в якого співвідношення адміністративних та інших витрат до процентного та комісійного доходу становить лише 20,51%. Доходи Правекс-Банку на даний момент є недостатніми для того, щоб покрити витрати на його функціонування. Найгірший показник співвідношення витрат та доходів має Укрсиббанк – 132%. Якщо подивитися на розмір його процентних та комісійних доходів, то вони є цілком нормальними для даного банку, а високе значення показника пояснюється тим, що у 2013 році адміністративні та інші витрати Укрсиббанку становили майже 3 млрд.грн. Інші дочірні банки МФГ в Україні продемонстрували досить непогане співвідношення витрат і доходів – від 53 до 66%.

Отже, оцінивши результативність діяльності дочірніх банків МФГ, що працюють на ринку України, можна зробити такі висновки:

1) Результати діяльності семи обраних для дослідження банків за результатами 2012 року є вкрай нерівномірними, що не дозволяє вивести якусь загальну ознаку щодо значень показників результативності дочірніх банків МФГ.

2) Три із семи банків – Райффайзен Банк Україна, Правекс-Банк та Укрсоцбанк – за результатами 2012 року мали значення ROE менше 1%, що свідчить про загрозу для подальшої ефективної роботи банку на фінансовому ринку України.

3) Чотири із семи банків - Райффайзен Банк Україна, Правекс-Банк, Укрсиббанк та Укрсоцбанк – продемонстрували станом на 01.01.2013 вкрай низьку

рентабельність активів (менше 1%).

4) Один із банків, що досліджувалися, а саме Правекс-Банк, мав вкрай незадовільні результати по всіх показниках результативності. Його збитки за 2012 становили понад 300 мільйонів гривень, що свідчить не просто про тимчасові труднощі, а про серйозні структурні проблеми.

Банки України, що входять у великі МФГ, є системно важливими для української банківської системи. Враховуючи вищесказане, можна розробити такі рекомендації для України щодо регулювання діяльності МФГ:

1) розробити нормативно-правову базу регулювання діяльності МФГ. Зараз в Україні є окреме законодавство щодо діяльності банків, СК, а також загальні закони, що стосуються фінансового ринку. В жодному законі України чітко не прописано, що таке міжнародні фінансові групи. Необхідно розробити критерії віднесення організації до МФГ, а також вимоги до капіталу та диверсифікації діяльності. Міжнародні стандарти такого типу вже розроблені.

2) Чітко визначити курс монетарної політики (що особливо важливо для банківського сектору) та привести його у відповідність з іншими напрямками економічної політики. Міжнародні фінансові групи, незважаючи на свою впливовість та можливість витратити величезні кошти на дослідження ринку, не знають, чого очікувати від української економіки, тому останнім часом з особливою обережністю ставляться до своєї діяльності на українському фінансовому ринку. Така нестабільність економічної політики може в кінцевому рахунку призвести до відтоку іноземного капіталу із української банківської системи.

3) Сприяти поступовому переходу до нових стандартів, розроблених Базельським комітетом. Впровадження даних стандартів забезпечить більшу стійкість фінансової системи України, тому що за Базелем III вимоги до якості та кількості капіталу є дуже значними, і слабкі гравці будуть змушені покинути ринок.

4) Повністю перейти на міжнародні стандарти фінансової звітності, що значно полегшить складання звітності для банків. Також завдяки цьому повністю будуть усунені невідповідності за фінансовими показниками однієї і тієї ж установи за національними та міжнародними стандартами.

5) Посилити контроль та вимоги до діяльності банків, особливо це стосується рівня ліквідності та роботи з проблемною заборгованістю. Значний рівень проблемних кредитів погіршує ефективність банківської системи України в цілому.

6) Проводити послідовну політику вирішення структурних проблем української економіки. Необхідно стимулювати експорт з метою уникнення значного дефіциту поточного рахунку платіжного балансу, стримувати інфляцію, уникати боргового навантаження. Саме по вищезазначених показниках прогноз для України є негативним, що є перешкодою для залучення іноземного капіталу у фінансовий сектор України.

Створення сприятливих умов для діяльності МФГ на фінансовому ринку України сприятиме консолідації капіталу та підвищенню рівня стійкості фінансової системи в цілому. Банки, що входять до складу провідних міжнародних фінансових груп, здатні залучати кошти від материнських компаній, тому вони набагато менш вразливі до кризових явищ. Також очевидним є те, що міжнародні банки мають набагато більше досвіду за вітчизняні, а отже, здатні впроваджувати інновації та надавати більш якісні фінансові послуги. Саме тому для України питання створення сприятливого середовища для функціонування МФГ є дуже важливим.

Література.

1. Аналіз банківської діяльності: Підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеенко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.; За ред. А. М. Герасимовича. — К.: КНЕУ, 2004. — 599 с.
2. Дані фінансової звітності банків України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.
3. Основні показники діяльності банків України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.
4. Annual Report 2012. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rbinternational.com/eBusiness/01_template1/829189266947841370829189181316930732-829189181316930732-NA-2-EN.html.
5. CEE Banking Sector Report. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.rbinternational.com/ceebankingreport2012.
6. Heffernan, S. Modern Banking. - John Wiley & Sons Ltd. - 2005.

References.

1. Analiz bankivs'koi diyal'nosti: Pidruchnik / A. M. Gerasimovich, M. D. Alekseenko, I. M. Parasii-Vergunenka ta in.; Za red. A. M. Gerasimovicha. — K.: KNEU, 2004. — 599 s.
2. Dani finansovoi zvitnosti bankiv Ukraini. [Elektronnii resurs]. — Rezhim dostupu: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.
3. Osnovni pokazniki diyal'nosti bankiv Ukraini. [Elektronnii resurs]. — Rezhim dostupu: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.
4. Annual Report 2012. [Elektronnii resurs]. — Rezhim dostupu: http://www.rbinternational.com/eBusiness/01_template1/829189266947841370829189181316930732-829189181316930732-NA-2-EN.html.
5. CEE Banking Sector Report. [Elektronnii resurs]. — Rezhim dostupu: www.rbinternational.com/ceebankingreport2012.
6. Heffernan, S. Modern Banking. - John Wiley & Sons Ltd. - 2005.

Стаття надійшла до редакції 07.06.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"